Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti
Jalolov Lutfullo

YOSHLARIDA HARBIY-VATANPARVARLIK KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA KLASTER YONDASHUVINING SAMARADORLIGI

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada yoshlar orasida harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirish jarayonida klaster yondashuvining pedagogik, ijtimoiy va psixologik jihatdan samaradorligi keng tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim tizimida yoshlarning vatanparvarlik ruhini mustahkamlash, ularni harbiy tayyorgarlikka yo‘naltirish va fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, klaster yondashuvi integrativ metod sifatida turli subyektlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, resurslarni birlashtirish va kompleks ta’lim muhitini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ushbu yondashuvning nazariy asoslari, amaliy qo‘llanilishi va natijadorligi ilmiy asosda yoritilgan.

KALIT SO‘ZLAR: harbiy-vatanparvarlik, klaster yondashuvi, yoshlar tarbiyasi, fuqarolik ong, ijtimoiy hamkorlik, ta’lim innovatsiyasi, milliy qadriyatlar, motivatsiya, pedagogik texnologiya, integratsiya

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ongini turli mafkuraviy ta’sirlardan himoya qilish, ularda mustahkam fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va vatanparvarlik tuyg‘ularini rivojlantirish dolzarb masalaga aylangan. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi bu jarayonda muhim o‘rin tutadi, chunki u nafaqat harbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki shaxsning ma’naviy-axloqiy sifatlarini ham rivojlantiradi. An’anaviy yondashuvlar ko‘pincha bu vazifani to‘liq amalga oshirishda yetarli samara bermaydi, chunki ular komplekslik va tizimlilikdan yiroq bo‘ladi. Shu sababli zamonaviy pedagogikada innovatsion metodlar, xususan, klaster yondashuvi alohida e’tibor qozonmoqda. Ushbu yondashuv turli ijtimoiy institutlar, ta’lim muassasalari va jamoatchilik tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni yo‘lga qo‘yish orqali yoshlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini yangi bosqichga olib chiqadi.

ASOSIY QISM

Harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirish murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u shaxsning bilim, malaka, qadriyat va motivatsiya tizimiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu jarayonda klaster yondashuvi samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi, chunki u turli subyektlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqani kuchaytiradi va yagona maqsad sari yo‘naltirilgan tizimli faoliyatni tashkil etadi. Klaster yondashuvining asosiy mohiyati bir-biri bilan bog‘liq bo‘lgan tashkilotlar, institutlar va resurslarni yagona tizimga birlashtirishdan iborat bo‘lib, bu esa ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv an’anaviy tarbiya usullaridan farqli ravishda komplekslik, integrativlik va amaliy yo‘naltirilganlik tamoyillariga asoslanadi.

Mazkur yondashuv doirasida maktablar, oliy ta’lim muassasalari, harbiy qismlar, sport tashkilotlari, yoshlar ittifoqlari va mahalla institutlari o‘zaro hamkorlikda faoliyat yuritadi. Bu hamkorlik natijasida yoshlar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham egallaydi. Masalan, harbiy mashg‘ulotlar, sport musobaqalari, vatanparvarlik ruhidagi tadbirlar va treninglar orqali yoshlarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligi mustahkamlanadi. Shu bilan birga, ular o‘z Vataniga sadoqat, mas’uliyat va fidoyilik kabi fazilatlarni chuqur anglay boshlaydi. Ayniqsa, real sharoitga yaqinlashtirilgan o‘quv mashg‘ulotlari yoshlarning stressga chidamliligini oshirish, tezkor qaror qabul qilish va jamoaviy harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi[1].

[1]Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. *Ta’limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste’dod, 2019.

Klaster yondashuvi yoshlarning motivatsiyasini oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Chunki bu yondashuvda ta’lim jarayoni faqat auditoriya bilan cheklanib qolmaydi, balki real hayotiy faoliyat bilan bog‘lanadi. Yoshlar turli loyihalarda ishtirok etish orqali o‘z bilim va ko‘nikmalarini amalda sinab ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa ularda o‘ziga ishonchni kuchaytiradi va kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorgarlikni ta’minlaydi. Shu bilan birga, klaster yondashuvi asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni individual yondashuvni ham qo‘llab-quvvatlaydi, ya’ni har bir yoshning qobiliyati, qiziqishi va psixologik xususiyatlari inobatga olinadi.

Klaster tizimining muhim jihatlaridan biri resurslardan samarali foydalanishdir. Turli tashkilotlar o‘rtasida mavjud moddiy-texnik baza, malakali kadrlar va axborot resurslari o‘zaro integratsiyalashadi. Natijada ta’lim sifati oshadi va ortiqcha xarajatlar kamayadi. Bu esa davlat va jamiyat uchun iqtisodiy jihatdan ham foydali hisoblanadi. Shu bilan birga, klaster yondashuvi innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish imkonini beradi. Masalan, virtual trenajyorlar, simulyatsiya dasturlari, raqamli platformalar va interaktiv o‘quv vositalari yoshlarning harbiy tayyorgarligini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy jihatdan klaster yondashuvi yoshlarning jamiyat hayotida faol ishtirokini ta’minlaydi. Ular turli ijtimoiy loyihalarda qatnashib, o‘z fuqarolik pozitsiyasini namoyon etadi. Bu esa yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini oshiradi va ularni jamiyatning faol a’zolariga aylantiradi. Ayniqsa, ko‘ngillilik faoliyati, ijtimoiy aksiyalar va vatanparvarlik tadbirlari yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Bunday faoliyatlar orqali ular nafaqat o‘z bilim va ko‘nikmalarini rivojlantiradi, balki jamiyatga foyda keltirish hissini ham his qiladi[2].

Pedagogik nuqtai nazardan qaraganda, klaster yondashuvi interfaol metodlarni keng qo‘llash imkonini beradi. Bu esa o‘quv jarayonini jonlantiradi, yoshlarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, rolli o‘yinlar va treninglar kabi metodlar yoshlarning bilim olish jarayoniga faol jalb etilishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o‘qituvchining roli ham o‘zgaradi, u endilikda bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi va hamkor sifatida namoyon bo‘ladi. Bu esa ta’lim jarayonining demokratlashuviga olib keladi.

Psixologik jihatdan esa klaster yondashuvi yoshlarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ular jamoada ishlash, liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish kabi ko‘nikmalarni egallaydi. Bu esa ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi va turli hayotiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga zamin yaratadi. Shuningdek, klaster muhitida sog‘lom raqobat shakllanadi, bu esa yoshlarni yanada faol bo‘lishga undaydi.

Milliy qadriyatlar va an’analarni klaster yondashuvi asosida singdirish masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Yoshlar tarixiy meros, ajdodlar jasorati va milliy g‘urur haqidagi bilimlarni chuqur o‘zlashtirgan holda, o‘zlarini millatning ajralmas qismi sifatida his eta boshlaydi. Bu esa ularda vatanparvarlik tuyg‘ularini yanada kuchaytiradi. Ayniqsa, tarixiy sanalar, milliy bayramlar va muhim voqealar bilan bog‘liq tadbirlar yoshlarning ma’naviy dunyosini boyitadi.

Klaster yondashuvi shuningdek, uzluksiz ta’lim tizimini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ya’ni yoshlar maktabdan boshlab oliy ta’limgacha va undan keyingi bosqichlarda ham uzviy ravishda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini davom ettiradi. Bu esa ularning bilim va ko‘nikmalarini izchil rivojlantirishga imkon beradi. Shu bilan birga, mazkur yondashuv xalqaro tajribalarni o‘rganish va joriy etishga ham imkon yaratadi, bu esa ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Natijada klaster yondashuvi asosida tashkil etilgan harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi yoshlarning har tomonlama rivojlanishiga, ularning jismoniy, ma’naviy va intellektual

[2] Yo‘ldoshev J. *Vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.

salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa jamiyatning barqaror rivojlanishi va davlat xavfsizligini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi[3].

Mazkur tadqiqot doirasida yoshlar orasida harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirishda klaster yondashuvining samaradorligi masalasi turli ilmiy-nazariy va amaliy nuqtai nazarlardan tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy yondashuvlarga nisbatan klaster modeli yanada keng qamrovli va tizimli xarakterga ega bo‘lib, u yoshlarning harbiy tayyorgarligini faqat bilim darajasida emas, balki amaliy faoliyat, ijtimoiy moslashuv va shaxsiy rivojlanish bilan uyg‘un holda shakllantirish imkonini beradi. Shu jihatdan qaraganda, klaster yondashuvi nafaqat pedagogik texnologiya, balki kompleks ijtimoiy mexanizm sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, klaster tizimi samaradorligining asosiy omillaridan biri bu turli subyektlar o‘rtasidagi uzviy hamkorlikning mavjudligidir. Ta’lim muassasalari, harbiy tashkilotlar, jamoatchilik institutlari va davlat tuzilmalarining o‘zaro integratsiyasi yoshlar tarbiyasini yangi sifat bosqichiga olib chiqadi. Biroq bu hamkorlikni samarali tashkil etish uchun aniq mexanizmlar, boshqaruv tizimi va mas’uliyat taqsimoti zarur. Aks holda klaster faqat nazariy model sifatida qolib ketishi mumkin. Shu bois, muhokama davomida klaster ishtirokchilari o‘rtasida axborot almashinuvi, monitoring va baholash tizimini yo‘lga qo‘yish zarurligi alohida ta’kidlandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari yoshlarning motivatsion omillari bilan bog‘liq muhim jihatlarni ham ochib berdi. Klaster yondashuvi orqali tashkil etilgan faoliyat yoshlarda qiziqish uyg‘otishi, ularni faol ishtirok etishga undashi bilan ajralib turadi. Biroq barcha yoshlar uchun bir xil metodlar samarali bo‘lavermaydi, chunki ularning individual xususiyatlari, ijtimoiy muhiti va psixologik holati turlicha bo‘ladi. Shu sababli muhokama jarayonida differensial yondashuvni qo‘llash, ya’ni har bir ishtirokchining ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olish zarurligi asoslab berildi.

Muhokama davomida yana bir muhim masala sifatida klaster yondashuvining amaliyotga joriy etilishida uchraydigan muammolar ham ko‘rib chiqildi. Jumladan, moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi, malakali mutaxassislarning kamligi, tashkilotlar o‘rtasidagi koordinatsiya sustligi kabi omillar ushbu tizim samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shu bilan birga, ayrim hollarda an’anaviy fikrlash tarzining ustunligi ham innovatsion yondashuvlarni joriy etishga to‘sqinlik qiladi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun davlat darajasida qo‘llab-quvvatlash, malaka oshirish dasturlarini kengaytirish va innovatsion muhitni shakllantirish zarurligi muhokama qilindi[4].

Bundan tashqari, klaster yondashuvi doirasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish masalasi ham muhim ahamiyatga ega ekanligi qayd etildi. Raqamli vositalar yordamida o‘quv jarayonini yanada interfaol va samarali tashkil etish mumkin, biroq bu borada ham texnik infratuzilma va pedagoglarning raqamli kompetensiyalari yetarli darajada bo‘lishi talab etiladi. Shu jihatdan qaraganda, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bilan bir qatorda, ularni to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish ham dolzarb vazifa hisoblanadi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, klaster yondashuvi yoshlarning harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega bo‘lsa-da, uning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan tashkiliy, metodik va ijtimoiy omillarga bog‘liq. Ushbu yondashuvni to‘liq amalga oshirish uchun tizimli yondashuv, uzluksiz monitoring va innovatsion fikrlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, klaster modeli yoshlarni nafaqat harbiy jihatdan tayyorlash, balki ularni ijtimoiy faol, mas’uliyatli va vatanparvar

[3] Qurbonov S. *Harbiy pedagogika asoslari*. – Toshkent: Akademiya, 2017.

[4] Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2021.

shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qilishi bilan alohida ahamiyatga ega ekanligi muhokama jarayonida asoslab berildi.

XULOSA

Yuqoridagi tahlil va muhokamalar asosida aytish mumkinki, yoshlar orasida harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirishda klaster yondashuvi zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida eng samarali usullardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu yondashuvning asosiy afzalligi shundaki, u ta’lim, tarbiya, amaliy mashg‘ulot va ijtimoiy hamkorlikni yagona tizimga birlashtiradi. Natijada yoshlarning nafaqat harbiy bilimlari, balki ularning ma’naviy dunyosi, fuqarolik mas’uliyati, jamoada ishlash ko‘nikmalari va Vatanga sadoqat hissi ham izchil rivojlanadi.

Klaster yondashuvi asosida tashkil etilgan tarbiyaviy faoliyat yoshlarni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlash, ularda tezkor fikrlash, muammoli holatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va mas’uliyatni his etish kabi sifatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ushbu model maktab, oliy ta’lim muassasalari, harbiy tashkilotlar, mahalla va jamoatchilik institutlari o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlab, yoshlar tarbiyasiga kompleks yondashuvni ta’minlaydi.

Tadqiqot natijalari klaster yondashuvi yoshlarning motivatsiyasini oshirish, ularni faol fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxs sifatida shakllantirish va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda katta samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi. Ayniqsa, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirilgan klaster modeli bugungi yosh avlodning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos keladigan ta’lim muhiti yaratadi.

Xulosa sifatida ta’kidlash joizki, yoshlar orasida harbiy-vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirishda klaster yondashuvini keng joriy etish nafaqat ta’lim sifati, balki jamiyatning ma’naviy barqarorligi va davlat xavfsizligini ta’minlashda ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur yondashuvni yanada takomillashtirish va amaliyotga kengroq tatbiq etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020.
3. O‘zbekiston Respublikasi “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2016.
4. Hasanboyev J., To‘raqulov X. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Iste’dod, 2019.
6. Qurbonov S. Harbiy pedagogika asoslari. Toshkent: Akademiya, 2017.
7. Yo‘ldoshev J. Vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari. Toshkent: Ma’naviyat, 2020.
8. Nizomiy nomidagi TDPU ilmiy maqolalar to‘plami. Yoshlar tarbiyasi va zamonaviy pedagogik yondashuvlar. Toshkent, 2022.
9. O‘zbekiston yoshlar ittifoqi materiallari. Yoshlar bilan ishlashning zamonaviy usullari. Toshkent, 2023.
10. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008.